

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

ZÁCHRANA A INVENTARIZACE DROBNÝCH CÍRKEVNÍCH FONDŮ

**Archiválie, knihy, notový materiál
a liturgické textilie**

**RADEK MARTINEK
JANA OPPELTOVÁ
TOMÁŠ SEDONÍK
VĚRA SLAVÍKOVÁ
DANIELA ŠTĚPÁNOVÁ**

Olomouc 2008

OBSAH

A. Úvod	3
0. Transliterace a transkripce – několik poznámek k použité terminologii	10
1. Transliterace	10
2. Transkripce	10
2.1. Obecná transkripční pravidla	10
2.2. Transkripční zásady pro české texty	10
2.3. Transkripční zásady pro latinské texty	11
2.4. Transkripční zásady pro německé texty	11
B. Historie, pořádání a inventarizace archiválií uložených na farách	13
1. Stručný nástin historie farních archivů i písemností v nich obsažených	15
1.1. Středověké počátky	15
1.2. Tridentský koncil a obnova farní sítě v 17. a počátkem 18. století	16
1.3. Josefsínské reformy a snahy o pořádání archivů v první polovině 19. století	18
1.4. Snahy státu a církve v péči o archiválie 2. poloviny 19. století	23
1.5. Normativní zásahy konce 19. a začátku 20. století	24
1.6. Situace farních archivů ve 20. století	28
1.7. Archivní fondy vikariátních a děkanských úřadů	31
2. Pořádání písemností, které se mohou nacházet v budovách farních úřadů	34
2.1. Výchozí stav	34
2.2. Pořádání tzv. starého archivu farních úřadů	39
2.3. Pořádání dalších drobných archivních fondů	45
3. Charakteristika některých písemností obsažených ve fondu farního úřadu	47
3.1. Listiny	47
3.2. Úřední knihy	51
3.3. Registraturní pomůcky	83
4. Inventarizace fondu konkrétního farního úřadu	84
4.1. Vytvoření archivní pomůcky	84
4.2. Pravidla a příklady popisu jednotlivých kategorií archivního materiálu	87
C. Historie, pořádání a katalogizace notového materiálu	93
1. Nástin historie farních knihoven v Čechách a na Moravě	95
1.1. Počátky	95
1.2. První novověké farní knihovny vzniklé v 17. a 18. století	96
1.3. Soukromé knihovny duchovních	98
1.4. Rozkvět farních knihoven v 19. století	99
1.5. Fenomén vikariátních knihoven	100
1.6. Situace v druhé polovině 19. a 20. století	101
2. Pořádání farních knihoven	102
2.1. Výchozí stav	102
2.2. Shromáždění fondu farní knihovny a jeho skladba	103
2.3. Uspořádání fondu farní knihovny	104
2.4. Opatření knih signaturami	107
2.5. Fotografická dokumentace	108
2.6. Hledání pramenů pro rekonstrukci fondu a historii farní knihovny	108
2.7. Literatura věnovaná problematice rukopisné i tištěné knihy	110
3. Katalogizace rukopisů	111
3.1. Schéma katalogizační karty	111
3.2. Způsob vyplňování katalogizační karty	113
3.3. Příklady katalogizace rukopisů	142
4. Katalogizace prvotisků a starých tisků	155
4.1. Schéma katalogizační karty	156
4.2. Způsob vyplňování katalogizační karty	157
4.3. Příklady katalogizace tisků	204

D. Historie, pořádání a katalogizace notového materiálu	215
1. Nástin historie chrámové hudby v Čechách a na Moravě	216
1.1. Středověké počátky	216
1.2. Chrámová hudba v 17. a 18. století a literátská bratrstva	217
1.3. Chrámová hudba v 19. a 20. století	221
2. Pořádání hudebního fondu	223
2.1. Výchozí stav	223
2.2. Uspořádání hudebního fondu	224
2.3. Uspořádání jednotlivé položky katalogu (tj. konkrétní skladby)	227
2.4. Foliace (paginace)	228
2.5. Rekonstrukce konkrétního fondu	228
2.6. Hledání pramenů pro rekonstrukci hudebního fondu a jeho historie	229
3. Katalogizace hudebního fondu	231
3.1. Schéma katalogizační karty	231
3.2. Způsob vyplňování katalogizační karty	232
4. Příklady katalogizačních záznamů	258
4.1. Plný katalogizační záznam	258
4.2. Vybrané položky z plného katalogizačního záznamu, zjistitelné z fotografií titulních listů	261
E. Několik poznámek k uložení a ochraně archiválií, knih a notového materiálu	267
1. Ohrožující faktory	268
2. Laická pomoc při záchraně písemností	270
3. Vhodné uložení	271
3.1. Budování depozitáře na faře	271
3.2. Nebytové prostory na faře a hospodářské budovy jako depozitář	271
3.3. Přenesení písemností do kostela	272
3.4. Optimální podmínky	272
3.5. Reálné možnosti a některá doporučení	273
4. Kde získat radu a pomoc	273
4.1. Kontakty na odborné pracovníky jednotlivých (arci)biskupství	273
4.2. Kontakty na odborné pracovníky státní památkové péče, archivů, muzeí a dalších specializovaných pracovišť	276
5. Deponování a prodej písemností	277
F. Historie, pořádání a uchovávání liturgických oděvů – parament	279
1. Úvod	280
1.1. Důvody proč zachraňovat historické tkaniny	280
1.2. Přehled o stavu dosavadního bádání	281
2. Paramenta – liturgické textilie	284
2.1. Vymezení problematiky	284
2.2. Historický exkurs k úloze kněžského oděvu	284
2.3. Přehled jednotlivých bohoslužebných oděvů	285
2.4. Heslář	287
3. Tkanina	298
3.1. Přehled základních textilních technik a pojmů	298
3.2. Základní, rozšířené a odvozené vazby	299
3.3. Vazebné efekty a způsoby vytkávání vzoru	300
4. Stručný přehled vývoje vzorovaných látek 17.–20. století	301
4.1. Tkaniny 17. století	302
4.2. Tkaniny 18. století	303
4.3. Tkaniny 19. století	306
4.4. Tkaniny 20. století	308
5. Výšivka	309
5.1. Vyšivačské techniky	309

6. Stručný přehled vývoje výšivek 17.–20. století	314
6.1. Výšivky 17. století	314
6.2. Výšivky 18. století	318
6.3. Výšivky 19. a 20. století	319
7. Krajka	321
8. Tovární výroba	321
8.1. Velké evropské paramentní závody přelomu 19. a 20. století	321
8.2. Situace v Čechách	324
9. Zpracování historických fondů parament	326
9.1. Výchozí stav	326
9.2. Dochovaný fond a jeho skladba	326
9.3. Uspořádání dochovaného fondu	327
9.4. Způsoby uložení parament	328
9.5. Zásady dokumentace a katalogizace	330
9.6. Ohrožující faktory a boj proti nim	333
10. Katalogizace	334
10.1. Tvorba a pořadí signatur	334
10.2. Schéma katalogizační karty	335
10.3. Způsob vyplňování katalogizační karty	336
11. Příklady katalogizačních záznamů	342
11.1. Popis celého souboru	342
11.2. Popis jednotlivých částí souboru	343
11.3. Popis jednotliviny	350
G. Závěr	354

UPOZORNĚNÍ: barevné přílohy, na které je odkazováno v textu, jsou k dispozici na příloženém CD.